

Scenariusz

Temat/tytuł

Ład wśród książek: wstęp do nowożytnej historii bibliotek

Cele lekcji

Poznanie zasadniczych kierunków nowożytnej myśli bibliotecznej, nałożenie ich na zasadnicze wydarzenia w dziejach kultury i połączenie z koncepcjami architektonicznymi. Przekonanie użytkowników, że biblioteki są miejscami pięknymi, które otwierają się przed nami jak najlepsza książka.

Po lekcji uczniowie nabierają ochoty do dyskusowania nad rozwiązaniami architektonicznymi, ich urodą i funkcjonalnością. Są też w stanie poruszać się po bibliotece, która klasyfikuje swoje zbiory i rozmieszcza jej w wolnym dostępie. Dostrzegają kwestie estetyki wnętrza i są świadomi, że o ile ludzkie upodobania mogą się różnić, to architekci i artyści mają swoje kryteria piękna, którym trzeba się podporządkować.

Metody nauczania

Pokaz slajdów z komentarzem i dyskusją.

Pomoce dydaktyczne

Rzutnik z podłączeniem do Internetu.

Słowniczek wprowadzonych pojęć

Nieliczne pojęcia quasispecjalistyczne są wyjaśniane w tekście lub sprawdzane przez prowadzącego w dostępnej literaturze.

Wykaz podstawowej lektury (poza przewodnikiem *Miasto książek*)

1. Bieńkowska B.: *Książka na przestrzeni dziejów*, Warszawa: CEBID, 2005
2. Cudnik Z.: *Skarbnice wiedzy. Studium budownictwa bibliotek*, Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1980
3. *Designing libraries : library buildings online* [dokument elektroniczny], <http://www.designinglibraries.org.uk/>.
4. *Librophiliac love letter: a compendium of beautiful libraries*, <http://curiousexpeditions.org/?p=78>
5. *Most Interesting Libraries of the World* [dokument elektroniczny], <http://www.miragebookmark.ch/most-interesting-libraries.htm>
6. Wołodko J. : *Klasyfikacja Biblioteki Kongresu w Bibliotece Uniwersyteckiej w Warszawie*, w: *Opracowanie rzeczowe* , pod red. J. Woźniak-Kasperek i P. Bierczyńskiego, Warszawa: SBP, 2006, s. 228-241.

Przebieg

Prowadzący komentuje kolejne slajdy prezentacji (zał.). Slajdy zawierają nie tylko materiał wizualny dla słuchacza, ale także są pewnego rodzaju konspektem dla wykładowcy. Zapis lekcji (poniżej), w którym poszczególnym ponumerowanym fragmentom odpowiadają kolejne slajdy, zawiera więcej treści niż same slajdy. W zależności od przygotowania i sposobu pracy prowadzącego, slajdy mogą zatem ilustrować jego narrację lub stanowić oś wykładu, uzupełnianego według zapisu lekcji oraz własnej wiedzy źródłowej i ogólnej. Lekcja nie może natomiast polegać na odczytywaniu treści slajdów.

Pożądaną jest korzystanie z publikacji z zakresu historii książki, sztuki, nauki, choć temat nie obfituje w godne polecenia piśmiennictwo. Prowadzący ma wiedzę ogólną bibliotekoznawczą, historyczną lub filologiczną i nieco erudycji.

W tekst pomocniczy towarzyszący slajdom wpleciono pytania sprawdzające. Mogą one być też wykorzystane na zakończenie lekcji.

2. Tablica z oznaczeniem działu wiedzy (pojęcie) i regału (lokalizacja) w Bibliotece Szersznikowskiej, Książnica Cieszyńska.

3. Biblioteka jako tajemniczy labirynt? Tak, pamiętamy *Imię róży* – powieść Umberto Eco i film, którego reżyserem był Jean-Jacques Annaud. Ale choć prawdą jest, że klasztorne biblioteki średniowiecza zachowały i przekazały wiedzę zgromadzoną w czasach starożytnych, nie sądzmy, że były one wielkie albo szczególnie planowo urządzone. Księgi leżące na stołach, które widzimy w filmie, to prawda, ale labirynt schodów i sal – to fantazja. Trzy tysiące ksiąg potrzebuje jednej izby. A żadna biblioteka średniowieczna nie miała więcej. Więc wyglądały raczej tak, jak na zdjęciu obok (choć przedstawia ono bibliotekę urządzoną w XVI wieku w klasztorze św. Walburgi, Zutphen, Holandia).

4. LIBRI CATENATI W BIBLIOTECE ŚREDNIOWIECZNEJ (łać książki na łańcuchach). Na poprzedniej ilustracji – księgi na pulpitych, tu – na regale, w obu wypadkach przytwierdzone łańcuchami dla ochrony przed kradzieżą.

Z czego wynikała konieczność zastosowania aż takiej ochrony zgromadzonych ksiąg?

5. Jesteśmy już daleko od naszych średniowiecznych franciszkanów Williama z Baskerville i jego młodego asystenta, Adso z Melk – czyli Szerloka Holmesa i Watsona (to jedno z wielu w *Imieniu róży* odniesień do twórczości ojca powieści kryminalnej, Arthura Conan Doyle’a). Klasztor w Melk istniał w roku 1327, w którym toczy się akcja powieści, ale tu widzimy jego bibliotekę w wystroju barokowym, siedemnastowiecznym. Wraz z szybkim wzrostem liczby książek drukowanych, w końcu XVI i na początku XVII w. pojawiły się opracowania bibliograficzne i podręczniki prowadzenia bibliotek. Zwykle jednak nadal wystarczała jedna duża sala. Umieszczano w niej także obiekty muzealne, globusy, osobliwości przyrodnicze i dzieła sztuki (które później, urządzając swoją bibliotekę, Leopold Szersznik wydzieli już na modłę oświeceniową, tworząc Naturalienkabinet i Kunstkabinet). W takiej sali nie urządzano miejsc do pracy, natomiast oznaczano ozdobnymi kartuszkami działy piśmiennictwa. Goście wchodzili do biblioteki, komentowali księgi i ich zawartość, prowadzili rozmowy i dysputy, czasem uzyskiwali prawo zabierania ich do swojej rezydencji (czy celi, jeśli biblioteka mieściła się w klasztorze).

Pytanie sprawdzające – najpierw dla nauczyciela, potem dla słuchacza. Co ma wspólnego ojciec William z nazwami występującymi u Conan Doyle’a?

6. MŁODOŚĆ LEOPOLDA SZERSZNIKA: BIBLIOTEKA KLEMENTINUM, PRAGA

Tu młody jezuita z Cieszyna m. in. uczył się pracy z rękopisami i katalogowania rękopisów.

7. Biblioteka ofiarowana miastu Weimar przez Annę Amalię, księżną Saxe-Weimar-Eisenach (1739-1807). Ks. Leopold Szersznik w Cieszynie zapewne czytał o Weimarze, który w jego czasach stał się prawdziwą stolicą poetów i uczonych. A biblioteki rosły, przybierały w nich . galerii i pięter. Ludzie – czytelnicy, snobi, bibliotekarze – mogli zaglądać wszędzie. I zaczęło im być zimno, bo ogrzanie takiej kubatury stawało się coraz trudniejsze.

8. To musiało w końcu nastąpić.

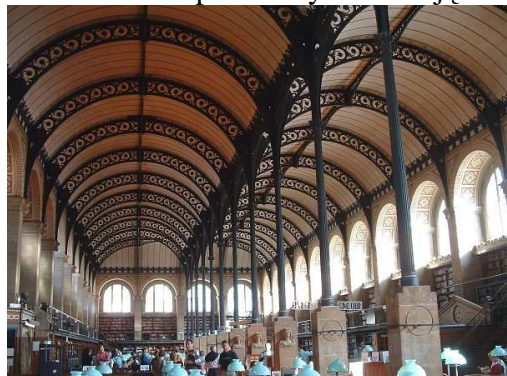
Leopoldo della Santa: *Della costruzione et del regolamento di una pubblica universale biblioteca*, Firenze: Ricci, 1816 – koncepcja biblioteki trójdzielnej, w której bibliotekarze mają wydzielone pracownie, a czytelnicy – czytelnię; nie pałętają nam się po całym gmachu, ale i nie marzną, bo magazynów ogrzewać zbytnio nie potrzeba.

Idee Della Santy powoli doczekują się realizacji. XIX w. staje się stuleciem wielkich trójdzielnych gmachów. Książki zostają zamknięte w ekonomicznie zagospodarowanych magazynach, coraz większych i większych. Czytelnicy otrzymują w czytelni obszerny księgozbiór podręcznym, często na galeriach i piętrach mieszczących więcej tomów niż największe biblioteki klasztorne lub pałacowe. Bibliotekarze czuwają na zapleczu, wyposażeni w bibliografie i wydawnictwa encyklopedyczne. Książki czytelnikom przynosi woźny lub magazynier.

9. Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt jest dziś biblioteką obsługującą również Uniwersytet Marcina Lutera Halle-Wittenberg. Budynek wzniesiony w latach 1878-80 ma magazyn urządzony na „ruszcie” podłóg i regałów odlanych z żelaza. Tak budowano już wówczas na całym świecie. Warto dodać, że żelazo było tanie, a wzorca do jego wykorzystania w bibliotece naukowej dostarczył projekt Henri Labrouste’a dla Biblioteki św. Genowefy (1844-51). Jej wnętrze stanowi popularny „widoczek” dla miłośników historii

bibliotek. Zadanie wyszukania w Internecie wizerunków tego gmachu i próba objaśnienia ich może być jednym z zadań kończących lekcję. Polecamy np. interesujący serwis inżynierski <http://de.structurae.de>

z takim oto współczesnym nam ujęciem czytelnici:

<http://de.structurae.de/structures/data/index.cfm?id=s0004902>

10. W ukończonym w 1895 r. gmachu Biblioteki Imperatorskiego Uniwersytetu Warszawskiego (proj. Stefan Szyller) także zastosowano magazyn rusztowy – siedmiopiętrowy. Przeznaczony na pół miliona książek, pomieścił w końcu ponad półtora miliona. I trzeba go było porzucić. Wraz ze wzniesieniem nowego budynku Biblioteki Uniwersyteckiej (1999) „ruszt” zdemontowano, ale jego fragment, pomalowany pierwszy raz w ciągu swojego ponad stuletniego istnienia na kolor ciemnoróżowy (?), stanął przed nowym gmachem przy ul. Dobrej. Wielka plansza pokazuje, w jaki sposób umieszczano książki. A podłogi były i pozostały ażurowe.

Zobaczmy, jak wzrastały zbiory jednej z największych bibliotek świata nowożytnego – British Museum (dziś British Library):

przełom XVIII i XIX w.: ponad 100 tys. jednostek

ok. 1850 r.: 500 tys. jednostek

W przededniu I wojny światowej: 2 mln jednostek

11. BIBLIOTEKI PROJEKTOWANE NA PRZEŁOMIE XIX I XX WIEKU OLŚNIEWAJĄ ARCHITEKTURĄ I DZIEŁAMI SZTUKI. Ale dotyczy to tylko wielkich gmachów wielkich instytucji, takich jak biblioteki narodowe, uniwersyteckie i publiczne. Publiczne są bodaj najefektowniejsze, aby przyciągnąć początkujących czytelników. W istocie duża wielkomięjska biblioteka publiczna zawsze ma również zbiory naukowe. Od niewielkich bibliotek miejskich, parafialnych, oświatowych (stowarzyszeniowych) dzielą je nie tylko rozmiary, ale i ambicje, by w sposób neutralny i bezstronny poruszać się po wielkim światowym zasobie piśmiennictwa.

12. Liczne biblioteki publiczne, a zwłaszcza – narodowe, wyposażone są w wielkie okrągłe czytelnie, często, choć nie zawsze, z koncentrycznie lub promieniście ustawionymi miejscami pracy czytelników i centralnie umieszczonym stanowiskiem dyżurującego bibliotekarza-informatora. Tu – Biblioteka Stanowa Wiktorii w Melbourne (Australia) z „czytelnią pod kopułą”, ukończoną w 1913 r. według projektu architekta nazwiskiem Norman G. Peebles.

Pytania sprawdzające dla nauczyciela, a następnie dla słuchaczy:

- Jaki znasz gmachy, w których pod kopułą znajduje się pomieszczenie bynajmniej nie okrągłe?
- Jak byś nazwała sposób umieszczenia stołów dla czytelników na tym zdjęciu?
- Wskaż stanowisko bibliotekarza.

13. BIBLIOTEKI PROJEKTOWANE NA PRZEŁOMIE XX I XXI WIEKU ODZNACZAJĄ SIĘ NIEZWYKŁĄ PRZESTRZENNOŚCIĄ WNEŹRZ

Porównajmy te biblioteki, które dzieli prawie dwieście lat. Widać, jak wiele zapożyczeń i nawiązań cechuje współczesną architekturę. A jednak na zdjęciu tokijskiej biblioteki widzimy jeszcze jedno (tylko nie musimy sobie z tego zdawać sprawy). Widoczne regały to nie jest tylko księgozbiór podręczny. Cały księgozbiór zorganizowany jest w ten sposób, że użytkownik może sam sobie wybierać książki – uzyskawszy wcześniej z katalogu informację o ich lokalizacji na półkach, a może i bez tej informacji, po prostu idąc za oznaczeniami półek.

14. KLEJNOT BIBLIOTEK CZESKICH: SALA TEOLOGICZNA W PRASKIM KLASZTORZE PREMONSTRATENSÓW NA STRAHOVIE, UDEKOROWANA W 1720 R.

BIBLIOTEKA UNIWERSYTETU SZTUKI TAMA W TOKIO (JAPONIA), ARCH. TOYO ITO, 2007

Jakie widzisz podobieństwa? Czy nazwiemy je zapożyczeniami?

15. Układając książki według treści, dawni bibliotekarze nadawali nazwy i numery salom, regałom lub szafom, półkom i poszczególnym książkom. Tu: tablica z nazwą i symbolem dziedziny w Bibliotece Szersznikowskiej.

Dziś zapewniamy użytkownikom wgląd w treść książek poprzez grupowanie ich według symboli klasyfikacyjnych w magazynach-czytelniach z wolnym dostępem do zbiorów. Tu: Klasyfikacja Biblioteki Kongresu, wykorzystywana w większości uczelni amerykańskich oraz w nowych gmachach bibliotek uniwersyteckich w Warszawie i Łodzi.

Na przykład:

LA844 .C53 K77 2001 oznacza:

↓ rok wydania
 ↓ symbol dla tytułu
 ↓ symbol dla Cieszyna
Historia oświaty w Polsce

Czyli książkę: *Książka – biblioteka – szkoła w kulturze Śląska Cieszyńskiego, materiały z konferencji naukowej, Cieszyn 4-5 listopada 1999*, red. J. Spyra, Cieszyn: Książnica Cieszyńska, 2001

Książki tak oznaczone mogą być rozłożone na regałach w strefie tzw. wolnego dostępu, czyli swoistego połączenia magazynu z czytelnia, i zwykle wyposażone są w miejsca pracy także wśród regałów. Jak widać, nie ma już dziś problemów z ogrzewaniem, wentylacją i – w wielu krajach – klimatyzacją tak dużych kubatur. Nigdzie też nie wznosi się też gmachów dużych bibliotek akademickich, pozbawionych wolnego dostępu.

Nadawanie każdej książce jej tylko właściwej sygnatury oznaczającej miejsca w gmachu i na półce, ale także – treść, umożliwia nie tylko pobranie z półki książki wyszukanej w katalogu, ale także – znalezienie książki, o której istnieniu nie wiedzieliśmy. Książki o pokrewnej tematyce stoją obok siebie, i zawsze dokonuje się interesujących odkryć. Jedyne problemy to brak książki na półce – może być przestawiona, a może być w czytaniu na miejscu (i wtedy system komputerowy nie odnotowuje wypożyczenia).

16-17. W wolnym dostępie katalog topograficzny jest wzorcem zawartości półki. Na zdjęciu widać, że niektórych książek brak (zapewne są w czytaniu), inne zaś stoją nie na swoim miejscu.

18. Napisy oznaczające zawartość regałów – w Bibliotece Uniwersyteckiej w Lejdzie, 1610, i w Bibliotece Uniwersyteckiej w Warszawie, 2000. Czy jednak duże biblioteki z wolnym dostępem wytwarzają tak silne poczucie więzi między ludźmi studiującymi, jak w dawnych księżnicach?

19-20. Migawki z Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie z wczesnych lat dwutysięcznych (projekt: Budzyński, Badowski – Architekci). Gdyby zdjęcia były wykonane teraz, wiosną 2010 r., zauważylibyśmy laptopy w rękach użytkowników.

21. Biblioteki w Polsce nigdy nie udostępniają swoich zbiorów specjalnych w wolnym dostępie, a mniejsze biblioteki naukowe w ogóle nie korzystają z tego rozwiązania. Na zdjęciu – budynek Książnicy Cieszyńskiej, ukończony w 2000 r.

Najlepszym źródłem informacji o tym gmachu jest strona internetowa Książnicy.

„Podstawowym warunkiem realizacji celów, jakie wyznaczono Książnicy Cieszyńskiej, było zapewnienie jej własnej, odpowiedniej siedziby. W tym celu już w 1993 r. wybrano jedną z najbardziej znanych cieszyńskich zabytkowych kamienic, powszechnie nazywaną „mennicą”. O jej wyborze na siedzibę biblioteki zdecydowała nie tylko dogodna lokalizacja, ale także walory zabytkowe i długa historyczna tradycja. Wzniesiona w miejscu bezpośrednio przylegającym do dawnych murów miejskich, w obszarze pierwotnej zabudowy miasta, kamienica ta stanowi jeden z najważniejszych architektonicznych zabytków Cieszyna. W XVII w. znajdowała się tu mennica księżnej Elżbiety Lukrecji, później budynek użytkowany był przez jezuitów, by na początku XVIII w. stać się własnością barona Jerzego Fryderyka Bludowskiego, który – przebudowawszy go – umieścił tu swoją miejską rezydencję. Frontowa ściana kamienicy, zwanej od tego czasu także Pałacem Bludowskich, ozdobiona została zachowaną do dzisiaj kamienną tablicą, na której widnieją herby Jerzego Fryderyka Bludowskiego i jego małżonki Joanny Sydonii hrabianki Colonna. Cała fasada, nawiązująca swoją bogatą, stiukową dekoracją do stylu pseudorokokowego, pochodzi z 1902 r., kiedy to gmach dawnej mennicy został po raz kolejny przebudowany.

Dokumentacja projektowa przyszłej siedziby Książnicy Cieszyńskiej przygotowana została w latach 1994-1995 przez zespół architektów pracujących pod kierunkiem Krzysztofa Barysza. Obejmowała ona komplet projektów określających budowlane i techniczne warunki remontu zabytkowego obiektu, jego przystosowania do funkcji bibliotecznych, a także budowy nowego segmentu, który – połączony z częścią zabytkową – stworzyć miał integralną całość, siedzibę biblioteki. Jeszcze w tym samym 1995 r. podjęto roboty przygotowawcze do remontu. Polegały one na rozbiórce zrujnowanych przybudówek, zabezpieczeniu i wzmocnieniu konstrukcji nośnej dawnej mennicy oraz przygotowaniu placu budowy. W 1996 r. przystąpiono do zasadniczych prac remontowych, które w ciągu następnego roku zamknięte zostały stanem surowym zabytkowego obiektu. Ich wykonawcą było Przedsiębiorstwo "Zrembud" z Cieszyna. W 1997 r. zainicjowane zostały prace przy budowie nowego segmentu. Ich generalnym wykonawcą zostało przedsiębiorstwo „Prefabrykat” z Tychów. W ciągu następnych dwóch lat roboty te doprowadziły do osiągnięcia stanu surowego. W 1999 r., dzięki znacznemu dofinansowaniu inwestycji przez Fundację Współpracy Polsko – Niemieckiej, Fundację na Rzecz Nauki Polskiej oraz Generalnego Konserwatora Zabytków, remont historycznej części został zakończony, do etapu końcowego doprowadzono też budowę nowego segmentu, przy czym w odniesieniu do mieszczącego się w nim pionu komunikacyjnego oraz pomieszczeń technologicznych wszystkie prace budowlane i wykończeniowe zostały sfinalizowane. Pozwoliło to na formalne oddanie części obiektu do użytku i wprowadzenie tam jeszcze w 1999 r. większości zbiorów Książnicy. W 2000 r. zamknięto wszystkie roboty wykończeniowe w nowej części gmachu i - po wyposażeniu jej w instalacje podstawowe oraz specjalistyczne - zintegrowano z częścią oddaną do użytku w 1999 r. Odbiór techniczny całego obiektu odbył się 29 grudnia 2000 r. Inwestycję, od jej początku aż do zakończenia, prowadził Wydział Inwestycji Miejskich Urzędu Miejskiego w Cieszynie.

Poprzez oddanie do użytku nowej siedziby Książnicy Cieszyńskiej urzeczywistnione zostały projekty i postulaty, jakie w Cieszynie zgłaszano od stu z górą lat. Obiekt ów, śmiało łączący w sobie elementy zabytkowej architektury z nowatorskimi rozwiązaniami przestrzennymi i wyposażony w nowoczesną infrastrukturę techniczną, dając zbiorom Książnicy Cieszyńskiej gwarancję przetrwania, pozwala zarazem bibliotece wypełniać rolę wielofunkcyjnego ośrodka naukowego i kulturalnego. W jego obrębie zlokalizowane zostały bowiem nie tylko obszerne, klimatyzowane i odpowiednio chronione (systemy alarmowe i gaśniczy) magazyny biblioteczne oraz wszystkie niezbędne pracownie biblioteczne i konserwatorskie, ale także pomieszczenia związane z obsługą klientów Książnicy, a mianowicie – czytelnia ogólna i zbiorów specjalnych, galeria ekspozycyjna, sala konferencyjna oraz – stanowiący serce obiektu – przeszklony magazyn, w którym w oryginalnym kształcie wyeksponowano najcenniejszą i najstarszą kolekcję wchodzącą w skład zbiorów Książnicy, księgozbiór Leopolda J. Szersznika.

Techniczna charakterystyka obiektu:

- powierzchnia terenu: 1 789 m², powierzchnia zabudowy: 792 m², powierzchnia użytkowa: 3 085,3 m², kubatura: 13 900 m³, liczba kondygnacji nadziemnych: 4 oraz poddasze technologiczne, liczba kondygnacji podziemnych: 2;

- konstrukcja: szkielet – monolityczny, żelbetowy, fundamenty - żelbetowe, stropy - żelbetowe, monolityczne, płytowo-żebrowe, klatka schodowa - żelbetowa, monolityczna, dach – drewniany zabezpieczony ognioochronnie do stopnia nierozprzestrzeniania ognia; ściany osłonowe - warstwy ceramiczne;

- wykończenie: ścianki działowe – cegła dziurawka, cegła klinkierowa, tynki wewnętrzne – cementowo-wapienne oraz suche tynki na ruszcie stalowym, posadzki – płytki gres, parkiet, lastriko, wykładzina PCV, ślusarka okienna – aluminiowa i drewniana, stolarka

– drzwi wewnętrzne aluminiowe oraz drewniane płytowe, elewacja – ocieplenie styropianem w systemie „maxit”;

- instalacje wewnętrzne: elektryczne – siły, oświetleniowa, alarmowe, kontroli dostępu, telewizji wewnętrznej, teletechniczna, komputerowa, sanitarne – wod.-kan., hydrauliczna, c.o.c.w.u., wentylacja mechaniczna, klimatyzacja, węzeł cieplny, klimatyzacja tornia, dźwig hydrauliczny”. (<http://www.kc-cieszyn.pl/index.php/content,242/>)

22. ZAPRASZAMY NA VIRTUAL TOUR PO CZYTELNI KSIĄŻNICY

<http://www.eog.kc-cieszyn.pl/index.php/news,show,1,42/news.html>

Książnica Cieszyńska od wejścia. Budynek frontowy okazuje się być zabytkową kamienicą, która przypomina o charakterze najcenniejszych cieszyńskich zbiorów. Nowy aneks nasuwa zaś skojarzenie, że nad takimi kolekcjami pracuje się dzisiaj, wykorzystując zupełnie nowe metody.

23. Przypomniana teraz Agorą (reż. Alejandro Amenábar) – filmem o Hypatii, filozofce z V w. n.e. Biblioteka Aleksandryjska, po okresie świetności jako swoistej akademii nauk w II w. p. n. e., ginęła przez stulecia. Jej legenda pozostała jednak na tyle żywa, że w latach 80-tych na forum UNESCO wysunięto propozycję, aby ją wskrzesić. Budynek po długich przygotowaniach otworzył podwoje w 2002 r., ale czy nowa Bibliotheca Alexandrina ma w dzisiejszym świecie szansę na zajęcie innego miejsca niż biblioteki uniwersyteckiej w egipskim mieście al-Iskandariyya?

<http://www.bibalex.org/English/index.aspx>

Pytania

1. Jakie szczegóły z życia klasztornego utkwiły Ci w pamięci po obejrzeniu fragmentu filmu *Imię róży*? Jakie książki przeglądali nasi bohaterowie?
2. Powiedz coś własnymi słowami o współczesnej architekturze. I proszę, nie mów, że jest „nowoczesna”.
3. Dlaczego mówi się, że w bibliotece trójdzielnej panowała zasada „niekrzyżujących się dróg”? Dlaczego w bibliotece z wolnym dostępem można bezpiecznie „skrzyżować” drogi książki, czytelnika, a także – części bibliotekarzy?
4. Zalety i wady rozmieszczenia książek w wolnym dostępie.
5. Jakie zmiany społeczne w XIX w. mogły spowodować, że bibliotekarze tak skwapliwie zaczęli zamykać swoje zbiory w magazynach?
6. Opowiedz o znanych Ci budynkach bibliotek.
7. Opowiedz o wydarzeniach historycznych, krajach lub zjawiskach kultury, które kojarzą Ci się z zaprezentowanymi powyżej obiektami bibliotecznymi.